

Svømmehal på museum

Tænk sig, hvis man kunne omskabe en svømmehal eller en idrætshal fra 1960'erne eller 1970'erne til et museum. Så kunne man virkelig formidle det tankegods og den virkelighed, der har ligget til grund for velfærdsstaten og idrætten. Det er enhver museumsinspektørs drøm at kunne overtage en bygning eller et anlæg straks efter, at de ansatte har forladt stedet, og få mulighed for at skabe et museum ud af de autentiske rammer. Men mindre kan også gøre det, og dette essay vil belyse nogle af de tiltag, man på museer og i kommunerne kan gøre, for at den fysiske kulturarv, som idrætsanlæg repræsenterer, bevares for eftertiden. Først en lille fortælling fra Greve som et eksempel på idrættens fysiske kulturarv.

EN LILLE IDRÆTSHISTORIE FRA GREVE KOMMUNE

Jørn Bach blev i 1970 Greve Kommunes første borgmester. Den unge storkommune var blevet sammenlagt af de tre tidligere sognekommuner, Tune, Karlslunde-Karlstrup og Greve-Kildebrønde, en sammenlægning der ikke var gået fredeligt for sig, da ingen af de tre gamle sognekommuner ønskede at blive sammenlagt med hinanden. Inden Jørn Bach kunne sætte sig i borgmesterstolen, havde der været både en højesterets-sag mod Indenrigsministeriet i protest mod sammenlægningen – anlagt af Jørn Bach i egenskab af sognerådsformand i Karlslunde-Karlstrup –

AF
MORTEN
MORTENSEN

og et ikke særligt kønt borgmestervalg med omstemning og brudte løfter.

Jørn Bach og den nye kommunalbestyrelse stod over for mange udfordringer. Den hastigt ekspanderende kommune manglede skoler, daginstitutioner og fritidsmuligheder til de mange tilflyttende børnefamilier, og så skulle der arbejdes på at få borgerne i de tre gamle sognekommuner til at opfatte sig som Greve-borgere med en fælles Greve-identitet. Jørn Bach mente at have det rette middel mod gammel traditionsbunden sogneegoisme, og dette middel var idrætten. Han havde selv som ung ansat i Københavns Idrætsanlæg og som aktiv badmintonspiller i Karlslunde Idrætsforening et indgående kendskab til livet i en idrætsforening. Med baggrund i denne erfaring udtalte han flere gange, at idrætten og i særdeleshed idrætsforeninger var det fornemste eksempel på ægte nærde-

Greve Svømmehal med sin pyramideform blev i 1978 praktisk placeret ved siden af Greve midtby center og Greve station. Kommunen havde også tænkt på energiforbruget, hvorfor taget var forsynet med solceller, der skulle producere strøm til svømmehallen. (Foto fra Greve Museum)

mokrati, man havde, og at idrætten tillige var en af lokalsamfundets vigtigste kulturaktiviteter. Jørn Bachs drøm og mål var derfor, at Greve Kommune skulle være Danmarks idrætskommune nummer et. Greve Kommune skulle være det dynamiske sted, hvor idrætten blomstrede. Der blev snart sat handling bag ordene, og i løbet af 1970'erne blev der anlagt mange idrætsanlæg i Greve. Som en hovedregel blev der bygget en idrætshal og ikke kun en gymnastiksal, hver gang der blev bygget en skole. Det blev snart til mange haller, for i Greve byggede man næsten en skole om året. Fra 1970 til 1979 blev det til i alt otte skoler.

Men det største og mest prestigefyldte idrætsbyggeri var opførelsen af Greve Svømmehal. I den yderst livlige debat, der rejste sig, da planerne om en svømmehal blev offentliggjort, var der mange forslag om, at kommunen burde bygge tre mindre svømmehaller i henholdsvis Tune, Karlslunde og Greve. Til stor fortrydelse for borgerne i Tune og Karlslunde blev det i 1976 besluttet, at svømmehallen skulle ligge tæt ved rådhuset i Greve stationsby. Svømmehallen, der

blev Nordeuropas største, var dyr at opføre og dyr i drift. Jørn Bach plejede at sige, at den kostede det samme i drift som tre børneinstitutioner. Greve Svømmehal opfyldte snart sit formål og blev et samlingspunkt for byens borgere. Svømmeklubber opstod, og svømmesporten blomstrede, men også det øvrige kulturliv nød godt af de gode faciliteter. Svømmehallen rummede mange mødelokaler og fællesrum, som blev brugt til kunststillinger og meget andet. Med tiden blev svømmehallen nedslidt, og den er netop i 2011 genåbnet efter en større renovering. Meget passende er pladsen ved svømmehallen navngivet Jørn Bach Pladsen (Jacobsen, 2007).

MONUMENTER OVER DEN KOMMUNALE IDRÆTSPOLITIK

I dag står svømmehallen som et højdepunkt for – og monument over – den kommunale idræts- og velfærds politik i Greve. I den nye storkommune var idrætten blevet symbolet på velstand og velfærd, midlet til at opnå fælles identitet for

Forhallen i Greve Svømmehal var i 1978 udformet efter tidens smag. Møde- og udstillingslokaler var med til at gøre svømmehallen til andet og mere end et sted for sportsudfoldelse. (Foto fra Greve Museum)

kommunens borgere og samtidigt det flagskib, hvormed kommunen udadtil promoverede sig selv. Greve Svømmehal rummer således megen historie – især om hele den lange proces og de endeløse diskussioner, som gik forud for opførelsen af svømmehallen. Heldigvis er arkivalierne herfra for størstepartens vedkommende bevaret i kommunens arkiver.

Idrætsanlægget vidner i sin indretning i det indre og i sin fremtrædelse i det ydre om datidens opfattelse af idræt og fritid. De æstetiske og praktiske løsninger i udformning af omklædningsrum, cafeteria, aktivitetsrum osv. har ikke været tilfældige valg, men er et resultat af den kommunale idrætsforståelse. Svømmehallen skal også ses i sammenhæng med den byplanlægning, som politikere og arkitekter i den unge kommune anvendte og tænkte i. Placeringen af anlægget var også tænkt ind i Køge Bugt Planen og således en del af den forstadsudvikling og -planlægning, der har præget hele det lange bybånd fra København til Køge. Greve Svømmehal er derfor en enestående og vigtig del af den forstadsudvikling og velfærdshistorie, der udfoldede sig efter 1945 omkring København. Svømmehallen er ikke blot en lokal kulturbygning, der kun vedgår borgerne i Greve Kommune, men skal forstås i en større regional sammenhæng. Der er tale om et stykke kulturarv, der skal bevares.

I alle landets kommuner findes der tilsvarende idrætsanlæg og idrætsfaciliteter. Spørgsmålet er, hvordan det står til med bevaringen af denne kulturarv.

HVAD GØRES DER?

Ifølge Planloven har staten (Kulturarvsstyrelsen) ansvaret for fredning af bygninger, mens bevaring af bygninger og fysiske kulturmiljøer hører til de kommunale opgaver. Det er kommu-

nernes opgave at udpege de kulturmiljøer og bevaringsværdige bygninger, der skal indgå i kommuneplanen og de enkelte lokalplaner. Som regel er det fagfolk som byplanlæggere og arkitekter, som – ofte i samarbejde med de lokale museer – udpeger de bevaringsværdige kulturmiljøer. Traditionelt har opmærksomheden i høj grad været centreret om fortidsminder, sten- og jorddiger og såkaldte kulturarvsarealer (arealer med en vis sandsynlighed for arkæologiske fund), og arkæologien har en lovgivning i ryggen, der giver mulighed for at stoppe bygge og anlægsarbejder, hvis man støder på fortidsminder undervejs.

Museer med ansvar for *nyere tid* og især perioden efter 1945, ser ofte misundeligt på arkæologernes muligheder og magt, når det kommer til bevaring af kulturarven, for modsat arkæologien har *nyere tid* ingen lovgivning i ryggen, der giver mulighed for at stoppe en eventuel ødelæggelse af bevaringsværdige bygninger og kulturmiljøer. Men det er ikke de eneste hindringer, bevaringen af bygninger og kulturmiljøer fra idrætten står over for.

En hindring består i, at idrætten ikke har haft en særlig stor plads i de danske kulturhistoriske museers indsamlingsstrategier, hvilket meget kontant kommer til udtryk i det lille antal idræts-effekter, der findes på de danske museer. Museerne har med få undtagelser ikke fokus på den betydning, idrætten, ikke mindst efter 1945, har haft på en lang række områder af den lokale historie, og her står idrætsanlæg langt nede på listen over bevaringsværdige kulturmiljøer. Kulturarvsstyrelsen har fredet nogle få idrætsbygninger i Danmark, og en søgning på styrelsens base over fredede bygninger viser, at der er fredet ca. ti bygninger i hele Danmark, alle sammen fra før 1945, bl.a. Bellevue Strandbad, Idrætshuset i København og KB-hallen i Frede-

Greve Pige-garde

Indvielsen af Greve Svømmehal i 1978 blev en stor festdag. Ud over kommunens spidser, stort publikum og opvisninger i svømning og udspring spillede Greve Pige-garde. (Foto fra Greve Museum)

riksberg Kommune. Det er unægtelig ikke mange, når man tager i betragtning, at der ud af 4 mio. bygninger, i Danmark er 9.000 fredede bygninger, og 350.000 bygninger vurderes at have bevaringsværdi.

Blot to idrætsanlæg opført efter 1945 er fredede: Det drejer sig om Kildeskovshallen, opført 1966-72, og Idrætshøjskolen Sønderborg, opført 1951.

En anden hindring er, at arkitekter og byplanlæggere i de kommunale tekniske forvaltninger for det meste anvender æstetiske kriterier, når

et byggeri eller kulturmiljø skal vurderes bevaringsværdigt, og her kommer halbyggerier fra 1960'erne og 1970'erne og klubhuse fra samme periode ikke engang i betragtning. Der er således stor fare for, at idrætsanlæg efter 1945 »falder i et hul« mellem arkitekter og museer og slet ikke kommer på tale, når der skal udformes kommunalplaner og lokalplaner.

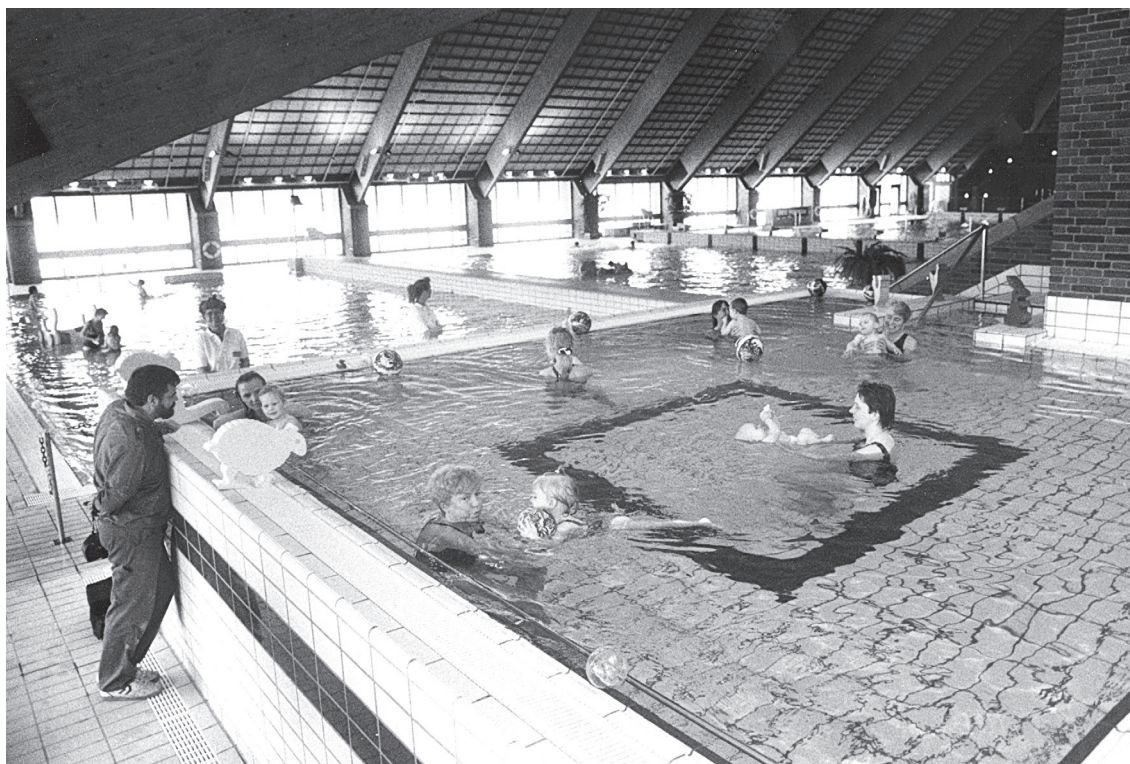
Endelig er det faktisk også en hindring, at idrætsanlæggene til stadighed er i brug og derfor skal leve op til nye krav om indretning og faciliteter og derfor ofte er genstand for renove-

ringer og moderniseringer. Forbedringerne af de eksisterende idrætsanlæg er naturligvis en nødvendighed og et gode for idrætsudøverne, men samtidigt kan der ske en ødelæggelse af de historiske spor, som er uoprettelig.

HVAD KAN GØRES?

Hvis ikke man kan omdanne en svømmehal til et museum over den kommunale idrætspolitik, hvad kan man så gøre? Vigtigst er det, at arkitekter og byplanlæggere i kommunerne samt

museumsfolk gøres opmærksomme på den vigtige historie, idrætsanlæggene rummer. Da det er disse fagfolk, som arbejder med kommune- og lokalplaner, og dermed hvad der erklæres bevaringsværdigt, skal deres øjne åbnes for idrætsanlæggenes kulturhistoriske værdier. Et klublokale med ølskilte og pokalskabe eller en firkantet betonkasse af en boldhal fra 1970'erne fortæller en væsentlig historie, der er med til at give et område eller bydel dets særlige identitet og karaktertræk.

Svømmehallen var domineret af et stort rum med et 50 m langt bassin, der til dagligt var delt op i tre dele. Et 15 meter langt børnebassin på 0,9 meters dybde, et 21 meter langt motionsbassin på 1,3 meters dybde og et 25 meter langt motionsbassin på 1,8 meters og 4,5 meters dybde. (Foto fra Greve Museum)

Det er ikke nødvendigt at bevare en hel svømmehal, man kan også vælge at bevare særlige facader og udenomsarealer eller frede enkeltelementer, eksempelvis et omklædningsrum eller brusekabine. Det vigtigste er, at man i fremtiden kan se de historiske fysiske spor fra den vigtige kulturfaktor, idrætten har været. Heldigvis finder mange borgere, at det er vigtigt at bevare og synliggøre kulturarven – det viser mange undersøgelser. Det betyder, at oplysning og formidling af idrætsanlæggenes kulturhistorie vil blive modtaget positivt og måske endda give anledning til flere aha-oplevelser.

I princippet har alle kulturinstitutioner – lokale såvel som nationale – et ansvar for, at idrættens historie indsamles, registreres og dokumenteres. Danmark har tre universitetsinstitutioner, der i mange år har produceret spændende og vigtig historisk og sociologisk viden om idrættens samfundsmæssige betydning, ligesom der rundt omkring i landet er mindre idrætsarkiver, der lokalt indsamler og registrerer idrættens historie. Udfordringen er at få formidlet al denne viden til kommuner og museer, så man også her

får øjnene op for idrættens kulturhistorie. Foreningen Forum for Idræt, Historie og Samfund har som et af sine mål at arbejde for et dansk idrætsmuseum. Hvis der i Danmark fandtes et nationalt idrætsmuseum, der foruden udstillinger og samlinger havde museumsinspektører, der forskede i idrættens mangfoldige historie, ville der være en platform, som kunne tale idrættens sag kulturhistorisk over for myndighederne. På samme måde som andre specialmuseer er fortalere for bevaring af deres specielle emneområde. Et idrætsmuseum kunne være bindeleddet mellem forskningsmiljøerne på idrætsinstitutionerne og de offentlige myndigheder, et bindeled, der foruden formidling og indsamling kunne arbejde for beskyttelse af idrættens fysiske kulturarv på land og i by.

Museet kunne jo eksempelvis ligge i en nedlagt svømmehal...

LITTERATURLISTE

Jul Jacobsen, P. (2007). »Greve Kommune – Danmarks idrætskommune nr. 1«. I: B. Ibsen (red). *Nye stier i den kommunale idrætspolitik*.